

Spielbergs geschiedenisles voor het heden

Na een aantal lichtere prenten bespeelt de Amerikaanse filmer bij uitstek Steven Spielberg met zijn presidentenbiografie opnieuw de grote thema's. *LINCOLN* werd in Amerika positief onthaald door pers en publiek, en is ook een van de grote kanshebbers tijdens de Oscaruitreiking eind deze maand. — GORIK DE HENAU

Meer dan een biopic is *LINCOLN* een film over de vroege periode van de democratie in Amerika.

Met een realistische gevechtsscène gedraaid in een grove korrel. Zo begint *LINCOLN*. Soldaten van de noordelijke en zuidelijke troepen gaan elkaar in de modder te lijf met de bajonet. Maar wie een oorlogsfilm in de lijn van *Saving Private Ryan* verwacht, is eraan voor de moeite, want wat volgt gaat vooral over politiek. Een en ander speelt zich af in 1865. Abraham Lincoln, de zestiende president van de Verenigde Staten, begint aan zijn tweede ambtstermijn. De burgeroorlog tussen de noordelijke Union en de zuidelijke Confederacy (die zich had afgescheurd) is al vier jaar aan de gang, maar loopt op zijn laatste benen. Op het spel staat de slavernij, die de Union wil afschaffen en de Confederacy behouden. Met de wind van zijn verpletterende herverkiezing in de zeilen zet Lincoln een bijzonder waagstuk op, namelijk het verbod op slavernij in de grondwet laten inschrijven en zo

voor eens en altijd verankeren. Dat '13th Amendment' vormt in het Huis van Afgevaardigden de inzet van een hevige strijd tussen Republikeinen (de partij van Lincoln en toen relatief progressief) en Democraten (toen relatief behoudend).

De hand van de meester

Het scenario van Tony Kushner (een gevierd toneel auteur die ook al voor *Munich* tekende) zet een genuanceerd portret neer van een complex personage. Het boek *Team of Rivals: The Political Genius of Abraham Lincoln* van geschiedkundige Doris Kearns Goodwin diende daarbij als basis. Al gaan Spielberg en Kushner voor één cruciale keuze. Ze beperken de vertelde tijd tot Lincolns laatste vier levensmaanden, dat wil

zeggen de periode vlak voor de moordaanslag die een einde maakte aan zijn leven.

Die tijdspanne functioneert als een prisma waarmee ze zijn hele leven bekijken, waardoor ze het verhaal meer stuwkracht geven en de klassieke valkuilen van de biografische film ontlopen, zoals daar zijn: grove vereenvoudiging, sneltreinvaart, neiging tot melodrama. Meer dan een biopic is LINCOLN een epische film over de vroege periode van de democratie in Amerika. En door het politieke getouwtrek heeft hij nog het meeste weg van een rechtbankthriller, met voor- en tegenstanders die hun zaak bepleiten. In zijn zogenaamde 'ernstige' films toonde Spielberg eerder al een voorkeur voor historische onderwerpen. Denk maar aan *Empire of the Sun*, *Schindler's List* of *Munich*. Maar de prent in Spielbergs filmografie waar LINCOLN nog het meest verwantschap mee vertoont, is *Amistad*, vanwege de gedeelde thematiek van de slavernij en ook een gelijksoortige vertelstrategie. Opvallend wel is dat Spielberg minder filmische bravoure etaleert dan we van hem gewend zijn. Het is alsof hij doelbewust een stapje terug zet ten voordele van de inhoud. De regie is ingehouden en ziet af van het grote gebaar, waardoor de nadruk volledig op het gesproken woord komt te liggen. In de conversatiescènes vallen het hoge ritme en de overlappende dialogen op. LINCOLN is met voorsprong de meest talige film die Spielberg ooit gedraaid heeft. Toch verraden sommige sequenties de hand van de meester. Zo zijn de scènes in het parlement bijzonder snedig, de suspense is bij momenten te snijden. Ook knap is de scène waarin een stel boden in allerijl naar Lincolns ambtswoning sprint, een verklaring van de president ophaalt en in één ruk terugkeert naar het parlamentsgebouw, waar de beslissende zitting is opgeschort. Een andere, gruwelijke scène roept onvermijdelijk herinneringen op aan de beelden van de naziconcentratiekampen die kort na de Tweede Wereldoorlog de wereld rondgingen. Daaraan herken je de regisseur van *Schindler's List*.

Vormelijk lijkt Spielberg alles ten dienste te stellen van de inhoud. Janusz Kaminski, sinds jaar en dag zijn vaste director of photography, laat de film baden in gewassen kleuren, met dominant blauw, grijs en sepia. Hij werkt graag met tegenlicht, bijvoorbeeld een donkere kamer waar het licht door een paar ramen binnenstroomt (Lincolns werkkamer) of een laaghangende zon die van achter een gebouw priemt. Het zorgt voor een zekere verstillend en zelfs een theatraal effect. Ook de muziek van John Williams is minder exuberant dan anders. Ze zit vooral in het elegische register, met een mooi, ingetogen pianothema. Op andere momenten laat Williams zijn machtige strijkers aanzwellen en ook de Amerikaanse volksmuziek is present in een aantal luidkeels gezongen liederen. Ergerlijk is dat de muziek de emotionele momenten vaak

nog eens extra onderstreept, als om duidelijk te maken dat er iets belangrijks gebeurt. Die nadrukkelijkheid komt wel vaker bij Spielberg voor (bijvoorbeeld ook in de finale van *Amistad*), ze wijst op zijn neiging tot het manipuleren van de kijker. Op zich is er natuurlijk niets verkeerd mee dat hij zijn publiek op sleeptouw neemt, dat is nu eenmaal het privilege van goede filmregisseurs. Maar wanneer dat te vaak en te opzichtig gebeurt en je het gevoel krijgt dat je een zedenles wordt opgespeld, dan sorteert het een averechts effect.

Introverte man

De rolbezetting oogt als een galerij van de beste Amerikaanse en Britse acteurs van het moment. Daniel Day-Lewis zet Lincoln neer als een introverte man die graag verhalen en anekdotes vertelt om mensen te overtuigen. Met zijn grote gestalte, neerhangende schouders en hese stem lijkt hij iemand die slecht in zijn vel zit, alsof hij zich schuldig voelt dat hij boven mensen uittoert. Maar eenmaal het innerlijke vuur oplaait, is er geen houden meer aan. Met deze indrukwekkende vertolking lijkt het quasi ondenkbaar dat Day-Lewis zijn derde Oscar zou mislopen. Naast zoveel acteergeweld hebben de andere acteurs het soms moeilijk om stand te houden. Sally Field, als Lincolns echtgenote (aan een comeback toe), bezondigt zich aan overacting en gaat vaak over de grens van het hysterische. Een degelijke David Strathairn is Lincolns trouwe maar kritische minister van Buitenlandse Zaken. Tommy Lee Jones is pittig als de vuilbekkende leider van de Republikeinse parlamentsfractie, die soms verder wil gaan dan wat politiek haalbaar is. Een sappige Hal Holbrook is de conservatieve Republikein die voor alles vrede wil. En een bleke Joseph Gordon-Levitt, als Lincolns zoon die in de nadagen van de oorlog dienst neemt, kan geen reliëf verlenen aan een vlak personage. De komische noot is voor het drietal clowneske 'lobbyisten' avant la lettre dat de stemmen van dissidente Democraten moet ronselen om het amendement door het Huis van Afgevaardigden te krijgen. Dat de secundaire, de nevenpersonages verbleken, komt omdat Spielberg en Kushner de film zo geconstrueerd hebben. Ze dienen in de eerste plaats als klankbord om de bevlogenheid en het messianisme van Lincoln beter uit de verf te laten komen. Vooral de relatie met zijn jongste zoontje moet overduidelijk de didactische dimensie van de president benadrukken. Sommige personages lijken dan weer alleen opgevoerd om de minderheden (zwarten, vrouwen en jongeren) bij het drama te betrekken, want de politieke strijd speelt zich uitsluitend af onder blanke mannen van middelbare leeftijd. In een mon-

tageovergang op het einde van de film laat Spielberg alle reserve varen en wordt de eigenlijke inzet zonneklaar. De kaars bij het presidentiële doodsbed vloeit over in de gedaante van Lincoln die de menigte voor het Witte Huis (en bij uitbreiding de natie en de filmkijkers) toespreekt. Het is een schitterende vormelijke ingreep die doet denken aan de beroemde overgang in *Lawrence of Arabia* waarbij een ontbrandende lucifer overvloeit in een verzengende zon in de woestijn – niet toevallig is David Lean met zijn epische cinema een van Spielbergs grote voorbeelden. Maar de overgang is revelerend, omdat hij een religieuze beeldspraak inhoudt: Lincoln is "het licht der wereld", de gids die de massa naar de waarheid leidt. En daar is het Spielberg natuurlijk om te doen. LINCOLN is zijn boodschap voor de Amerikaanse samenleving anno 2013. In het huidige klimaat in Amerika, met een grimmige polarisering tussen de twee politieke partijen, groeiende ongelijkheid, raciale spanningen en stijgende onvrede over migratie, doet hij een oproep tot samenhang. Hij pleit voor een terugkeer naar een van de beginwaarden van de Verenigde Staten van Amerika (USA): gelijkheid voor de wet, het doel waar Lincoln zijn leven veil voor had. Ondubbelzinnig breekt Spielberg een lans voor de politiek, voor het democratische spel binnen de politieke instellingen. Het zorgt voor een indrukwekkend en zelfs ontroerend spektakel, en Spielberg blijft ondanks zijn drang tot preken, die LINCOLN bij momenten bijna ongenietbaar maakt, onmiskenbaar een groot filmregisseur. ✘

GENRE Historisch drama

REGIE Steven Spielberg

SCENARIO Tony Kushner naar het boek 'Team of Rivals' van Doris Kearns Goodwin

FOTOGRAFIE Janusz Kaminski

MUZIEK John Williams

CAST Daniel Day-Lewis (Lincoln), David Strathairn (William Seward), Sally Field (Mary Todd Lincoln), Tommy Lee Jones (Thaddeus Stevens), James Spader (W.N. Bilbo), Hal Holbrook (Preston Blair), Joseph Gordon-Levitt (Robert Lincoln), e.a.

PRODUCTIE USA – 2012 – 151'

DISTRIBUTIE Fox

RELEASE 23 januari